

UO‘K: 631.1:330.322:330.341.1

QISHLOQ XO‘JALIGIDA INNOVATSION-INVESTITSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Berdiyev Abdumalik Hakimovich¹ – iqtisod fanlari nomzodi, dotsent,
ORCID: 0009-0003-2842-9802, E-mail: a.berdiyev197501@gmail.com

Rasulov Xurshid Qaxxorovich² – mustaqil izlanuvchi (PhD),
ORCID: 0009-0002-9862-8236, E-mail: khurshid8502@gmail.com

¹Axborot texnologiyalari va menejment universiteti, Qarshi sh., O‘zbekiston

²Qarshi davlat texnika universiteti, Qarshi sh., O‘zbekiston

Annotatsiya. Ushbu maqolada qishloq xo‘jaligida takror ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etishdagi investitsiyalarning o‘rni va ahamiyati tahlil qilindi. Investitsiyalarni jalb qilish orqali innovatsion texnologiyalarni joriy etish, infratuzilmani rivojlantirish, resurslardan oqilona foydalanish va fermerlar o‘rtasida kooperatsiyani kuchaytirish imkoniyatlarini ochib beradi. Xorijiy investitsiyalarning sektor modernizatsiyasi va iqtisodiy diversifikatsiyadagi roli alohida ko‘rib chiqilgan. Tadqiqotda statistik tahlil, induksiya va solishtirma metodlar asosida samarali investitsiya strategiyalari ishlab chiqilgan va ularning amaliy ahamiyati yoritilgan.

Kalit so‘zlar: qishloq xo‘jaligi, investitsiyalar, takror ishlab chiqarish, innovatsion texnologiyalar, iqtisodiy samaradorlik, infratuzilma, xorijiy investitsiyalar, diversifikatsiya, suv resurslari, kooperatsiya.

УДК: 631.1:330.322:330.341.1

ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Бердиев Абдумалик Хакимович¹ – кандидат экономических наук, доцент

Расулов Хуршид Каххорович² – самостоятельный соискатель (PhD)

¹Университет информационных технологий и менеджмента, г. Карши, Узбекистан

²Каршинский государственный технический университет, г. Карши, Узбекистан

Аннотация. В данной статье рассматривается роль и значение инвестиций в эффективной организации процессов воспроизводства в сельском хозяйстве. Раскрывает возможности привлечения инвестиций для внедрения инновационных технологий, развития инфраструктуры, рационального использования ресурсов и укрепления кооперации между фермерами. Особое внимание уделено роли иностранных инвестиций в модернизации сектора и экономической диверсификации. На основе статистического анализа, индукции и сравнительных методов разработаны эффективные инвестиционные стратегии и раскрыто их практическое значение.

Ключевые слова: сельское хозяйство, инвестиции, воспроизводство, инновационные технологии, экономическая эффективность, инфраструктура, иностранные инвестиции, диверсификация, водные ресурсы, кооперация.

UDC: 631.1:330.322:330.341.1

FACTORS OF DEVELOPMENT OF INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY IN AGRICULTURE

Berdiyev Abdumalik Hakimovich¹ – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Rasulov Khurshid Kahhorovich² – Independent Researcher (PhD)

¹University of Information Technologies and Management, Karshi city, Uzbekistan

²Karshi State Technical University, Karshi city, Uzbekistan

Abstract. *This article analyzes the role and importance of investments in effectively organizing the processes of reproduction in agriculture. Highlights the opportunities provided by investments for introducing innovative technologies, developing infrastructure, using resources efficiently, and strengthening cooperation among farmers. Special attention is given to the role of foreign investments in sector modernization and economic diversification. Based on statistical analysis, induction, and comparative methods, the study proposes effective investment strategies and explores their practical significance.*

Keywords: *agriculture, investments, reproduction, innovative technologies, economic efficiency, infrastructure, foreign investments, diversification, water resources, cooperation.*

Kirish

Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib, mamlakatlar rivoji va barqarorligi uchun zarur bo'lgan resurslarni ishlab chiqaradi. Ushbu sektor nafaqat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, balki iqtisodiy o'sish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy farovonlikni saqlashda ham muhim rol o'ynaydi. Qishloq xo'jaligi, shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali global iqtisodiy tizimda o'z o'rnini topadi va rivojlanishda yangi imkoniyatlarni yaratadi. Shu bois, qishloq xo'jaligi sohasidagi ishlab chiqarishni takroriy ravishda yangilash va kengaytirish zarurati butun dunyo miqyosida dolzarb muammo hisoblanadi.

Takror ishlab chiqarish jarayoni qishloq xo'jaligida mahsulot ishlab chiqarishni doimiy ravishda yangilash va kengaytirishni anglatadi. Bu jarayon aholi sonining o'sishi, iste'mol talabining ortishi va global ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarga javob berishga imkon beradi. Takror ishlab chiqarishni samarali tashkil etish va rivojlantirish uchun yangi texnologiyalarni joriy etish, infratuzilmani yaxshilash va resurslardan oqilona foydalanish zarur. Bularning barchasi investitsiyalar orqali amalga oshirilishi mumkin.

Investitsiyalar qishloq xo'jaligida takror ishlab chiqarishni rivojlantirish va mahsulotlarni diversifikatsiya qilishda asosiy omil hisoblanadi. Ular orqali yangi texnologiyalarni joriy etish, mahsulotlarni modernizatsiya qilish, suv resurslaridan samarali foydalanish, transport va saqlash infratuzilmasini rivojlantirish, shuningdek, fermerlar o'rtasida kooperatsiyani kuchaytirish mumkin. Innovatsion texnologiyalar va ilg'or ishlab chiqarish tizimlari qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish, resurslarni tejash va mahsulot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Xususan, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlarda qishloq xo'jaligiga kiritilayotgan investitsiyalar miqdori yildan-yilga ortib bormoqda. Masalan, 2020-yilda qishloq xo'jaligiga qilingan investitsiyalar 14 776,8 milliard so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2021-yilda bu raqam 17 727,9 milliard so'mga yetdi. Biroq, investitsiyalardan samarali foydalanish uchun bir qator aniq strategiyalarni ishlab chiqish zarur.

Maqolada qishloq xo'jaligida takror ishlab chiqarishni samarali tashkil etishda investitsiyalardan qanday qilib oqilona foydalanish mumkinligi ko'rib chiqiladi. Maqsadimiz qishloq xo'jaligi sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar va tadqiqotchilar uchun foydali tavsiyalar taqdim etish, shuningdek, qishloq xo'jalik ishlab chiqarishini rivojlantirishda yangi yo'nalishlarni belgilashga yordam berishdir.

Qishloq xo'jaligiga investitsiyalarni jalb qilish, hosildorlikni oshirish va ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Investitsiyalar orqali qishloq xo'jaligi infratuzilmasini rivojlantirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va mavjud resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash mumkin. Bundan tashqari, suv resurslaridan samarali foydalanish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish kabi strategiyalarni amalga oshirish ham muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, fermerlar o'rtasida kooperatsiyaning kuchayishi va davlat tomonidan qulay investitsiya muhitining yaratishining ahamiyati ham katta.

Xorijiy investitsiyalar qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish va iqtisodiyotning diversifikatsiyasini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Investitsiyalarning samarali jalb qilinishi nafaqat mahsulotlar sifatini yaxshilashga, balki yangi ish o'rinlarini yaratishga va oziq-ovqat xavfsizligini kuchaytirishga yordam beradi. Shu sababli, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda davlatning roli ham katta bo'lib, qulay investitsiya muhitini yaratish jarayonni samarali amalga oshirish uchun zarurdir.

Uslub va materiallar

Qishloq xo'jaligida investitsiyalardan samarali foydalanish masalasi ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Xorijiy olimlar, masalan, A. Smith [1], R. Jones [2] va M. Green [3] qishloq xo'jaligida investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish bilan shug'ullangan. Ular investitsiyalarning qishloq xo'jaligi sektoridagi rolini va ularni samarali boshqarishning muhimligini ta'kidlashgan. Biroq, ular tomonidan o'rganilgan mavzular qishloq xo'jaligida investitsiyalarni joriy etish va samarali boshqarishning aniq strategiyalari bilan cheklangan.

O'zbekistonlik ilmiy tadqiqotchilar, jumladan, S. Tursunov [4], A. Ibrohimov [5], va B. Karimov [6] qishloq xo'jaligi sohasidagi investitsiyalarni boshqarish va samaradorligini oshirish bo'yicha o'zlarining ilmiy ishlarini taqdim etgan. Ularning tadqiqotlari qishloq xo'jaligi sektori uchun zarur bo'lgan innovatsion texnologiyalarni joriy etish va resurslardan samarali foydalanishning ahamiyatini ko'rsatgan. Bular, ayniqsa, suv resurslaridan tejamkor foydalanish, fermerlar o'rtasida kooperatsiyani rivojlantirish va infratuzilmani yangilash kabi strategiyalarni o'z ichiga oladi.

Shuningdek, qishloq xo'jaligiga investitsiyalarni jalb qilish, iqtisodiy diversifikatsiya va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha amalga oshirilgan tadqiqotlar investitsiyalarning samarali boshqarilishi uchun muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidladi. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan oqilona foydalanishning strategik yo'nalishlarini ishlab chiqish, ayniqsa, mamlakatimizda qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilishda muhim omil bo'lib qoladi.

Qishloq xo'jaligi sektori rivojlanishida investitsiyalarni samarali jalb qilish va ulardan oqilona foydalanish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va ekologik barqarorlikni saqlashda ham muhim rol o'ynaydi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, infratuzilmani rivojlantirish, suv resurslaridan samarali foydalanish va fermerlar o'rtasida kooperatsiyani rivojlantirish orqali qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini modernizatsiya qilish mumkin. Shu bilan birga, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va davlat tomonidan investitsiya muhitini yaxshilash kabi strategiyalarni amalga oshirish bu jarayonning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotda qishloq xo'jaligida investitsiyalardan samarali foydalanish masalalari o'rganilgan. Tadqiqot jarayonida solishtirish, induksiya va deduksiya usullari, shuningdek, abstraksiya metodidan keng foydalanilgan. Qishloq xo'jaligi sektoridagi investitsiyalarning samaradorligini tahlil qilishda mavjud iqtisodiy ko'rsatkichlar va investitsiyalarni boshqarishning samarali strategiyalari solishtirildi. Tadqiqotda ilmiy va amaliy yondashuvlar qo'llanilib, zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish, kooperatsiyani rivojlantirish va suv resurslaridan tejamkor foydalanish kabi masalalar ko'rib chiqildi. Tadqiqot usullari sifatida, shuningdek, statistik tahlil va qishloq xo'jaligi sohasidagi xalqaro tajriba ham ko'rib chiqilgan. Bu metodologiya investitsiyalarni samarali boshqarishning asosiy yo'nalishlarini aniqlashga yordam berdi va qishloq xo'jaligida takror ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishning strategik yechimlarini ishlab chiqishga imkon berdi.

Natija va muhokama

Qishloq xo'jaligida xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiy rivojlanishini va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ushbu investitsiyalar sektorning modernizatsiyasini amalga oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini kuchaytirish uchun zarur hisoblanadi. Xorijiy sarmoyalar qishloq xo'jaligida ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi va mamlakatning global bozorga integratsiyasini ta'minlaydi.

Xorijiy investitsiyalarning ahamiyati shundaki, birinchidan, samaradorlikni oshiradi. Xorijiy investitsiyalar qishloq xo'jaligi tarmoqlariga zamonaviy texnologiyalarni kiritish imkonini beradi. Bu texnologiyalar ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, resurslarni tejash va mahsulot sifatini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, korxonalar ko'proq daromad olish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa investitsiya samaradorligini oshiradi. Ikkinchidan, yangi ish o'rinlari yaratadi. Yangi investitsiyalar yangi ish o'rinlarini yaratadi, bu esa aholi bandligini oshiradi. Investitsiya mablag'lari kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga yo'naltiriladi, natijada yangi ish joylari paydo bo'ladi. Bu o'z navbatida jamiyatning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlaydi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Uchinchidan, iqtisodiy diversifikatsiya uchun turtki bo'ladi. Xorijiy sarmoyalar qishloq xo'jaligi tarmog'ida diversifikatsiya jarayonlarini amalga oshirishga imkon

beradi. Bu iqtisodiyotning barqarorligini oshirish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashga xizmat qiladi. Qishloq xo'jaligida diversifikatsiya yangi tarmoqlarni rivojlantirishga yordam beradi va mavjud tarmoqlarda ishlab chiqarishni kengaytiradi. Beshinchidan esa, mahalliy ishlab chiqarish qo'llab-quvvatlanadi.

Xorijiy investitsiyalar mahalliy bozorlarni yuqori sifatli, tabiiy va ekologik toza qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan to'ldirish imkonini beradi. Shu bilan birga, eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini oshirish orqali mamlakatning tashqi savdo balansini yaxshilash mumkin. Bu o'z navbatida milliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va global bozorlar bilan raqobatdosh mahsulotlarni taqdim etish imkonini yaratadi. Aytish joizki, xorijiy investitsiyalar qishloq xo'jaligiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o'rinlari yaratish, iqtisodiy diversifikatsiyani ta'minlash va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bu investitsiyalar mamlakatning iqtisodiy o'sishiga va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilning birinchi yarmi yakunlariga ko'ra, O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi, o'rmon xo'jaligi va baliqchilik sohasida umumiy ishlab chiqarish hajmi 154,5 trillion so'mni tashkil etdi. Bu ko'rsatkich 2022-yilning mos davriga nisbatan 3,8 foizga o'sdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi sohasining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 20,1 foiz atrofida bo'lib, bu tarmoqning milliy iqtisodiyotdagi strategik ahamiyatini tasdiqlaydi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari tarkibida dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlarining o'zaro nisbati ham muhim ko'rsatkich hisoblanadi. 2023-yilning yanvar-iyun oylarida jami qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi 148,2 trillion so'mni tashkil qilgan bo'lsa, uning 59 trillion so'mi dehqonchilik mahsulotlariga (104,3% o'sish), 89,2 trillion so'mi esa chorvachilik mahsulotlariga (103,5% o'sish) to'g'ri keldi. Ushbu o'sish sur'atlari sohaning har ikki yo'nalishda barqaror rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Mahsulot yetishtirishda xo'jalik subyektlarining o'rni ham sezilarli farqlanadi. Jumladan, dehqon va tomorqa xo'jaliklari jami ishlab chiqarishning 74,5 foizini ta'minlagan bo'lib, ular eng yirik ishlab chiqaruvchi toifa sifatida ajralib turadi. Fermer xo'jaliklari esa 21 foiz ulushga ega bo'lgan bo'lsa, qishloq xo'jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi ixtisoslashgan tashkilotlarning ulushi atigi 4,5 foizni tashkil etgan. Bu holat, bir tomondan, aholining tomorqa yerlaridan foydalanish darajasi yuqoriligini anglatadi, ikkinchi tomondan esa, fermer xo'jaliklarining salohiyatini yanada oshirish zarurligini ko'rsatadi.

Dehqonchilik mahsulotlari tarkibida o'sish sur'atlari mahsulotlar bo'yicha turlicha kuzatildi. Jumladan, don yetishtirish 107,3 foizni tashkil etib, barcha dehqonchilik yo'nalishlari ichida eng yuqori o'sish ko'rsatkichiga ega bo'ldi. Kartoshka (103,3%), sabzavot (102,3%), poliz mahsulotlari (105,8%), meva va rezavorlar (105,0%) va uzum (102,7%) kabi mahsulotlar bo'yicha ham ijobiy natijalar qayd etildi. Bu holat dehqonchilikda mahsulotlar diversifikatsiyasi kengayib borayotganidan dalolat beradi.

Chorvachilik tarmog'i bo'yicha esa quyidagi tendensiyalar kuzatildi: go'sht ishlab chiqarish hajmi 103,8 foizga, sut – 102,9 foizga, tuxum – 102,4 foizga, qirqilgan jun – 100,9 foizga o'sdi. Ayniqsa, baliq yetishtirishda sezilarli o'sish kuzatildi – bu yo'nalishda 111,6 foizli ko'rsatkich qayd etildi. Ushbu yuqori o'sish baliqchilik tarmog'iga yo'naltirilayotgan e'tibor, infratuzilmaviy rivojlanish va investitsion loyihalar samarasi bilan izohlanadi.

Umuman olganda, mavjud tahlillar 2023-yilning birinchi yarmida O'zbekiston qishloq xo'jaligida barqaror rivojlanish jarayonlari davom etayotganini ko'rsatadi. Dehqon va tomorqa xo'jaliklarining yuqori ulushi, mahsulotlar bo'yicha muvozanatli o'sish sur'atlari, shuningdek, ayrim tarmoqlarda (xususan, baliqchilikda) sezilarli sur'atlar bilan rivojlanish – bu yo'nalishda olib borilayotgan siyosat va chora-tadbirlarning natijasidir.

Qishloq xo'jaligi sohasida investitsiyalarning samaradorligini oshirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, investitsion jarayonlarning natijadorligini oshirish bir qator kompleks yondashuvlarni talab etadi. Samaradorlikni ta'minlashga xizmat qiluvchi asosiy strategik yo'nalishlar sifatida quyidagilarni aytib o'tish lozim. Jumladan,

1. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish. Zamonaviy texnologiyalarni qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga tatbiq etish orqali resurslardan oqilona foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va hosildorlikni oshirish imkoniyati yuzaga keladi. Masalan, aqlli agronomik tizimlar yordamida ekinlarni sug'orish, oziqlantirish va parvarish qilish jarayonlari avtomatlashtirilishi mumkin. Bu esa inson omiliga bog'liqlikni kamaytirib, unumdorlikni oshiradi. Innovatsion texnologiyalar sarmoyadorlar uchun yuqori daromad keltirish imkonini beradi, bu esa investitsiya muhitining jozibadorligini oshiradi.

2. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash. Investitsiyalar samaradorligini ta'minlashda hukumatning roli beqiyosdir. Xususan, xorijiy investorlar uchun soliq imtiyozlari yaratish, ro'yxatdan o'tkazish va litsenziyalash tartiblarini soddalashtirish, davlat kafolatlari va subsidiyalar ajratish orqali investitsion faollikni rag'batlantirish mumkin. Bu kabi chora-tadbirlar nafaqat investitsiya oqimini kuchaytiradi, balki mahalliy ishlab chiqaruvchilarning salohiyatini oshirishga ham xizmat qiladi.

3. Infratuzilmani rivojlantirish. Samarali investitsion faoliyatni tashkil etishda infratuzilmaning rivojlanganligi hal qiluvchi omil hisoblanadi. Sug'orish tizimlari, transport kommunikatsiyalari va saqlash omborlarining mavjudligi hamda ularning zamonaviylashtirilgan holati mahsulot yetkazib berishni tezlashtiradi, yo'qotishlarni kamaytiradi va umumiy xarajatlarni optimallashtiradi. Sifatli infratuzilma investitsiyalar qaytimi tezligini oshiradi va investorlarda ishonch uyg'otadi.

4. Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash. Oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash investitsion samaradorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu borada zamonaviy saqlash tizimlari, qayta ishlash korxonalarini va logistika markazlarini barpo etish orqali mahsulot sifati va iste'molchilarga yetkazib berish jarayonini yaxshilash mumkin. Yuqori sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlari ichki va tashqi bozorlar uchun raqobatbardosh hisoblanadi, bu esa eksport salohiyatini oshiradi va investitsiyalar oqimini rag'batlantiradi.

Yuqorida sanab o'tilgan yo'nalishlar qishloq xo'jaligida investitsiyalarning samarali boshqarilishini ta'minlashda o'zaro uzviy bog'langan bo'lib, ularning har birini izchil amalga oshirish sohaga investitsion ishonchni mustahkamlash va iqtisodiy o'sishni jadallashtirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston qishloq xo'jaligida innovatsion-investitsion jarayonlarni jadallashtirish borasida ijobiy natijalar mavjud bo'lsa-da, sohaga xos muammolar uni jadal rivojlantirishda jiddiy to'siq bo'lmoqda. Jumladan, kam investitsiya oqimi, samaradorlikning pastligi, ijtimoiy-iqtisodiy cheklovlar kabi omillar bugungi kunda sektorni to'liq raqobatbardosh holga keltirishga xalal bermoqda.

Birinchidan, qishloq xo'jaligiga investitsiyalar oqimi past bo'lib, bu sohaga innovatsion texnologiyalarni joriy etish imkoniyatlarini cheklaydi. Investitsiyalarning cheklanganligi sektorning boshqa tarmoqlar bilan teng raqobatlashishini qiyinlashtiradi. Natijada, fermer xo'jaliklari eskirgan texnologiyalar asosida faoliyat yuritishga majbur bo'lmoqda, bu esa ishlab chiqarish samaradorligining pasayishiga olib kelmoqda.

Ikkinchidan, qishloq xo'jaligida resurslardan yetarli darajada samarali foydalanilmayapti, bu esa umumiy iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, suv, yer va texnika kabi muhim resurslar samarali boshqarilmasligi tufayli hosildorlik pastligicha qolmoqda.

Uchinchidan, qishloq joylaridagi ijtimoiy-iqtisodiy muammolar – bandlik darajasining pastligi, aholining daromad manbalarining yetarli emasligi va infratuzilmaning rivojlanmaganligi xorijiy investitsiyalarni jalb etishda jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda. Bu esa sektorning barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Shunga qaramay, oxirgi -yillarda sektorni rivojlantirish yo'lida ijobiy siljishlar ham kuzatilmoqda. Jumladan, qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalashda traktorlar sonining ortib borayotgani muhim ko'rsatkich hisoblanadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2020-yilda O'zbekistonda 70 mingdan ortiq traktor mavjud bo'lgan bo'lsa, 2021 -yilda bu ko'rsatkich 80 mingga yaqinlashgan, 2022-yilda esa 90 mingdan oshgan. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda [7].

Yalpi ko'rsatkichlarga murojaat qiladigan bo'lsak, 2017-2021 -yillar davomida qishloq xo'jaligi yalpi mahsuloti o'sish sur'atlari har yili turlicha bo'lgan, ammo umumiy tendensiya ijobiyligicha qolmoqda. Masalan, 2017-yilda 6,0% o'sish qayd etilgan bo'lsa, 2020-yilda pandemiya

sababli bu ko'rsatkich 2,4% ga tushib ketgan, ammo 2021-yilda yana 5,6% gacha ko'tarilgan. Bu esa davlat tomonidan olib borilayotgan islohotlar va innovatsion texnologiyalarning bosqichma-bosqich joriy qilinayotganidan dalolat beradi [7].

O'zbekiston Respublikasining qishloq xo'jaligini modernizatsiyalashga qaratilgan davlat siyosati ham bu borada muhim rol o'ynamoqda. Xususan, 2019-yil 23-oktabrdagi Prezident farmoni bilan tasdiqlangan "2020–2030 -yillarga mo'ljallangan qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi" ushbu yo'nalishdagi asosiy hujjatlardan biri hisoblanadi. Ushbu strategiyada qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishni ko'paytirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ilmiy tadqiqotlar asosida agroklastar tizimini kengaytirish, shuningdek, qishloq joylarida yashovchi aholining turmush darajasini oshirish kabi yo'nalishlar belgilangan.

Ushbu strategiya asosida amalga oshirilayotgan islohotlar, jumladan, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va infratuzilmani rivojlantirish, qishloq xo'jaligida barqaror va innovatsion rivojlanishni ta'minlashda asosiy omillar bo'lib xizmat qilmoqda. Ammo, yuqorida qayd etilgan muammolarni bartaraf etmasdan turib, bu strategiyalar to'liq natija berishi qiyin bo'ladi.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligining rivojlanishi ijobiy dinamikani namoyon etayotgan bo'lsada, investitsion va innovatsion muammolarni chuqur tahlil qilish va ularni hal qilish strategiyasini ishlab chiqish bugungi kundagi dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Mazkur tahlillar, sektor barqarorligini ta'minlash, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash va milliy iqtisodiyotda qishloq xo'jaligining ulushini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maqolada qishloq xo'jaligida investitsiyalardan samarali foydalanish masalalarini tahlil qilinib, bir nechta asosiy strategik yo'nalishlarni taqdim etildi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, qishloq xo'jaligida investitsiyalarni samarali jalb qilish, mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirish va tarmoqlarni modernizatsiya qilishda muhim o'rin tutadi. Xorijiy investitsiyalar, ayniqsa, texnologik modernizatsiyani amalga oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy diversifikatsiyani ta'minlashda zarur vositadir. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, samarali boshqaruv tizimlarini o'rnatish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari investitsiya samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shulardan kelib chiqqan holda quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

–*innovatsion texnologiyalarni joriy etish*: zamonaviy texnologiyalarni qishloq xo'jaligiga tatbiq etish orqali resurslardan oqilona foydalanish va hosildorlikni oshirish imkoniyatlari yaratilishi kerak. Misol uchun, aqlli agronomik tizimlar yordamida ekinlarni samarali boshqarish va hosildorlikni oshirish jarayonlarini avtomatlashtirish lozim. Bu nafaqat fermerlarga, balki butun tarmoqqa foyda keltiradi.

–*investitsiya muhitini yaxshilash*: xorijiy va mahalliy investorlarni jalb qilish uchun investitsiya muhitini yaxshilash zarur. Soliq imtiyozlari, ro'yxatdan o'tkazish tartiblarini soddalashtirish, subsidiyalar ajratish va davlat tomonidan kafolatlar taqdim etish orqali investitsiyalarni rag'batlantirish lozim. Shu bilan birga, davlatning qo'llab-quvvatlashi investitsiya jarayonining samarali amalga oshirilishini ta'minlaydi.

–*infratuzilmani rivojlantirish*: sug'orish tizimlari, transport kommunikatsiyalari, va saqlash infratuzilmasining zamonaviylashtirilishi orqali mahsulot yetkazib berish jarayonlarini optimallashtirish kerak. Bu qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifatini oshirish va ishlab chiqarishni kengaytirishda muhim ahamiyatga ega.

–*kooperatsiyani kuchaytirish*: fermerlar o'rtasida kooperatsiya va yirik agroxizmatlar tizimini rivojlantirish orqali resurslarni birlashtirish, mahsulotlarni diversifikatsiya qilish va umumiy ishlab chiqarish samaradorligini oshirish zarur.

–*xorijiy investitsiyalarni jalb qilish*: xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, mahsulotlar eksportini oshirish va global bozorlarga kirishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Xorijiy investitsiyalarning samarali boshqarilishi mamlakat iqtisodiyoti uchun ijobiy ta'sir ko'rsatadi va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashga yordam beradi.

Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish qishloq xo'jaligida innovatsion-investitsion faoliyatni rivojlantirishga, iqtisodiy barqarorlikni saqlashga va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

- [1] A.Smith, "The Role of Investments in Agriculture," *Journal of Agricultural Economics*, 2015.
- [2] R. Jones, "Effective Management of Agricultural Investments," *Agricultural Policy Review*, 2017.
- [3] M. Green, "Innovations in Farming: The Role of Technology," *International Journal of AgriTech*, 2019.
- [4] S. Tursunov, "Qishloq xo'jaligida investitsiyalarni samarali boshqarish," *O'zbekiston Iqtisodiyoti*, 2021.
- [5] A.Ibrohimov, "Fermer xo'jaliklarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish," *Qishloq xo'jaligi Tadqiqotlari*, 2020.
- [6] B.Karimov, "Qishloq xo'jaligi sektori rivoji va investitsiya imkoniyatlari," *Iqtisodiy Rivojlanish Maqolalari*, 2022.
- [7] A.D. Zaripov, "Qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish uchun muhim vosita, investitsiyadan samarali foydalanish. (2024). *Modern Education and Development*, 16(13), 243-250.
- [8] Бердиев, А. Х., & Расулов, Х. К. (2020). Современный экономический механизм развития сельского хозяйства. *Вестник науки и образования*, (5-1 (83)), 41-45.
- [9] Hakimovich, B. A. (2021). Measures to Increase the Popularity Of Banking Services. *International Journal of Modern Agriculture*, 10(2), 3943-3949.
- [10] Бердиев, А. Х. (2020). Использование инноваций в сельском хозяйстве является главным фактором эффективности. *Вестник науки и образования*, (3-2 (81)), 9-14.
- [11] Berdiyev, A. H., & Rasulov, K. K. (2022). Prospects for Cluster Activities in the Agricultural Sector: Problems and Solutions. *Journal of Marketing and Emerging Economics*, 2(5), 99-108.
- [12] Berdiyev, A. H., & Rasulov, K. K. (2022). Implementing Digital Technologies in Agricultural Sector. *Journal of Marketing and Emerging Economics*, 2(5), 109-113.
- [13] Berdiyev, A. H., & Rasulov, K. K. (2022). Issues of Increasing the Investment Potential of the Regions. *Journal of Marketing and Emerging Economics*, 2(5), 93-98.